

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

SOU 2018:62 Kamerabevakning i brottsbekämpningen – ett enklare förfarande (Ju2018/04065/L4)

Sammanfattning

Journalistförbundet har tagit del av förslaget i SOU 2018:62 Kamerabevakning i brottsbekämpningen – ett enklare förfarande. Utredningen föreslår att tillståndsplikten vid kamerabevakning som idag finns för Polismyndigheten, Kustbevakningen, Säkerhetspolisen och Tullverket ska tas bort.

Journalistförbundet avstyrker utredningens förslag om att avskaffa tillståndsplikten vid kamerabevakning för Polismyndigheten, Kustbevakningen, Säkerhetspolisen och Tullverket.

Om regeringen går vidare med utredningens förslag om att avskaffa tillståndsplikten trots Journalistförbundets kraftiga avrådan anser förbundet att tillståndsplikten i vart fall bör ersättas med en anmälningsplikt. Detta för att upprätthålla möjligheterna till insyn.

En viktig del i dagens tillståndsprövning är att Datainspektionen gör en proportionalitetsbedömning med överviktsprincip. Den innebär att det för att bevakningen ska godkännas krävs att intresset av bevakningen väger tyngre än den enskildes intresse av att inte bli bevakad. För det fall tillståndsplikten avskaffas anser Journalistförbundet precis som utredningen att det

är bättre att myndigheten själv gör en proportionalitetsbedömning än att ingen gör det. Precis som utredningen anser Journalistförbundet också att det är av stor vikt att det finns en dokumentationsplikt kopplad till skyldigheten att göra en proportionalitetsbedömning.

Kamerabevakningens effekter på källskyddet

För journalister innebär alla former av övervakning ett indirekt hot mot källskyddet. Den journalist som vill kommunicera med en källa kan idag till exempel inte använda elektronisk kommunikation eftersom övervakningen inom det området är så omfattande. Journalister och källor är istället i stor utsträckning hänvisade till fysiska möten. Användandet av övervakningskameror är därför inte oväsentligt för journalister ur källskyddssynpunkt.

Bör tillståndsplikten tas bort för berörda myndigheter

Utredningen har tittat på den typ av kamerabevakning som myndigheter bedriver med stöd av kamerabevakningslagen, det vill säga "öppen" kamerabevakning. Utredningen har inte haft i uppdrag att se över hemlig kameraövervakning.

Utredningen föreslår att tillståndsplikten ska tas bort i fråga om sådan kamerabevakning som bedrivs av Kustbevakningen, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket. Anledningarna till att tillståndsplikten bör tas bort är enligt utredningen flera:

"De största problemen är att förfarandet medför en betydande administrativ börda, att användningen av kamerabevakning i brottsbekämpande syfte hämmas och att effektiviteten i den brottsbekämpande verksamheten motverkas, såväl nationellt som i det internationella samarbetet."¹

Att tillståndsplikten medför en ökad administrativ börda är ett argument som återkommer i utredningen. En faktor som påverkar den administrativa bördan är det faktum att myndigheternas användning av kamerabevakning ökar.

Att användandet av kamerabevakning på myndighetssidan föregås av ett tillståndsförfarande är av stor vikt för insynen från allmänhetens sida. Idag kan den som vill begära ut alla ansökningar om att sätta upp övervakningskameror och på så sätt bilda sig en uppfattning om hur myndigheterna avser att övervaka ett visst område. Det innebär också en möjlighet att få en helhetsbild över alla myndigheters bevakning av ett visst område. Möjligheten till insyn är inte något som utredningen tycks ha beaktat.

Kamerabevakning innebär ett ingrepp i den enskildes personliga integritet. Tillståndsplikten är en rättssäkerhetsgaranti vars syfte är att säkerställa att intresset av bevakningen väger tyngre än den enskildes intresse av att inte bli bevakad. De skäl som anfördes för en tillståndsplikt när den infördes på 70-talet gör sig alltså gällande. Även om ett snabbare förfarande hos till exempel polisen ökar effektiviteten i brottsbekämpningen är den rättssäkerhetsgaranti som tillståndsförfarandet innebär så viktigt att det, enligt Journalistförbundet, inte finns anledning att avskaffa tillståndsplikten.

Det får anses naturligt att en ökad användning av kameraövervakning medför ökade kostnader av olika slag för myndigheterna. Tillståndsförfarandet är bara en del av den ökade kostnaden. Det är enligt Journalistförbundet inte ansvarsfullt att skära kostnader kopplade till kamerabevakning bara i den del som avser rättssäkerhetsgarantier. Om kameraövervakningen anses så kostsam att det inte finns pengar att bedriva den på det sätt som görs idag bör kostanden för hela verksamheten ses över.

Mot denna bakgrund avstyrker Journalistförbundet utredningens förslag om att ta bort tillståndsplikten.

¹ Se SOU 2018:62 Kamerabevakning i brottsbekämpningen – ett enklare förfarande, sid 125.

En eventuell anmälningsplikt

Utredningen hade i uppdrag att utreda om tillståndsplikten skulle kunna ersättas med en anmälningsplikt. Utredningen kommer dock fram till att en anmälan skulle behöva innehålla i princip samma uppgifter som en ansökan om tillstånd och att den administrativa bördan därmed inte skulle minska om en anmälningsplikt infördes istället. Mot den bakgrunden föreslår utredningen att det inte ska införas någon anmälningsplikt. Enligt Journalistförbundet har utredningen inte tagit hänsyn till de positiva effekter som en anmälningsplikt skulle få för möjligheterna till insyn. En anmälningsplikt skulle ge i princip samma möjlighet till insyn som en tillståndsplikt. Som framgår av ovan anser Journalistförbundet inte att tillståndsplikten bör avskaffas. Men för det fall regeringen trots allt vill avskaffa tillståndsplikten anser Journalistförbundet att det istället bör införas en anmälningsplikt.

Ett förstärkt integritetsskydd när tillståndskravet tas bort

En viktig del i tillståndsförfarandet är att Datainspektionen som sköter tillståndsprövningen gör en proportionalitetsbedömning med överviktsprincip. Den innebär att det för att bevakningen ska godkännas krävs att intresset av bevakningen väger tyngre än den enskildes intresse av att inte bli bevakad. Utredningen anser att det är viktigt att det även fortsatt finns en överviktsprincip. Utredningen anser dock att myndigheten som vill sätta upp övervakningskameran själv kan göra bedömningen om vilket intresse som väger tyngst.

Journalistförbundet anser som framgår av ovan att det bör finnas en tillståndsplikt. En anledning är att det är viktigt för rättssäkerheten att proportionalitetsbedömningen görs av en utomstående myndighet. För det fall regeringen trots allt väljer att avskaffa tillståndsplikten anser Journalistförbundet precis som utredningen att det är bättre att myndigheten själv gör en proportionalitetsbedömning än att ingen gör det. Precis som utredningen anser Journalistförbundet också att det är av stor vikt att det finns en dokumentationsplikt kopplad till skyldigheten att göra en proportionalitetsbedömning.

Jonas Nordling
Förbundsordförande
Journalistförbundet